

В. М. ПЬОХОВ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ХАБАРНИЦТВО, КОРУПЦІЯ ТА ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА – ТРИЄДИНА ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП. Серія Економічні науки, 2018, вип. 55(1), с. 39–49

Розглянуто та досліджено вплив хабарництва, корупції, тіньової економіки на поступове знищення як національної економічної безпеки країни, так і України загалом, та сучасні напрями протидії цим українським негативним соціальним явищам.

У сучасних наукових дослідженнях і державних програмних документах визначено більше сотні причин та заходів у сфері детінізації економіки, що значно знижує можливість їх практичної реалізації. Наявних теоретичних напрацювань та практичних дій недостатньо для формування єдиного механізму та забезпечення комплексного, системного підходу до подолання прихованого підприємництва. Зважаючи на значні витрати часу і ресурсів у процесах легалізації, проблемою є відсутність напрацювань щодо моделювання їх результативності. Існують неточності, дублювання та розбіжності в різних визначеннях змісту таких поширених характеристик економіки чи підприємництва, як “тіньова”, “та, що не спостерігається”, “прихована”, “нелегальна”, “неформальна” тощо. Теоретичне і практичне вирішення проблем легалізації підприємництва зумовлюють актуальність цієї теми в Україні [8, 425–426].

Нині в юриспруденції існує безліч термінів (категорій), які визначають одне й те саме поняття. Це, з одного боку, ускладнює теорію і практику у процесі застосування таких термінів при визначенні конкретного параметра, факту чи діяння, але, з іншого боку, є можливість більш різнобічно висвітлити окрему обставину розглянутого питання. За логікою застосування, юриспруденція не повинна мати терміни, категорії та їх поняття з подвійним змістом. Наприклад, щоб уникнути, за висловом І. В. Мовчана, “неточності, дублювання та розбіжності в різних визначеннях змісту таких поширених характеристик економіки чи підприємництва, як “тіньова”, “та, що не спостерігається”, “прихована”, “нелегальна”, “неформальна” тощо” [8, 426], для цього необхідно законодавчо закріпити єдиний юридичний термін (категорію) і дати законодавче остоточне визначення, а це, своєю чергою, безперечно призведе до єдиного, конкретного, однозначного розуміння юридичного тер-

міна (категорії). У даному випадку найближче до закону підходить визначення “нелегальна економіка”, а всі інші терміни, категорії та їх поняття з цього приводу залишаються за межами закону в історії права.

Тіньова економіка в сучасних соціально-політичних умовах розвитку країни, відмивання коштів як механізм забезпечення функціонування тіньових економічних відносин, “відтік” капіталів за наявності дефіциту інвестиційних ресурсів та низької капіталізації фондового ринку є найбільш загрозливими для нашої держави соціально-економічними чинниками, що “зсередини” підривають фінансову систему, детермінують інші суто криміногенні явища та вияви корупції, а також впливають на імідж України як надійного зовнішньоекономічного партнера [15, 16].

Не можна не погодитися з висловом В. В. Черней в тому, що функціонування тіньових економічних відносин, “відтік” капіталів за наявності дефіциту інвестиційних ресурсів та низької капіталізації фондового ринку є найбільш загрозливими для нашої держави [15, 16]. Усе це стало можливим через хабарництво, яке призвело до розвитку корупції та тіньової економіки. А що ж таке є хабар, корупція та тіньова економіка?

Хабар (тур. *Haber*) походить від араб. *خَبْرٌ* і означає “новина”, “повідомлення”. Зсув семантики міг відбутися на підставі значення “плата за повідомлення” [19], тобто гроші або інші матеріально цінні речі, які передаються посадовій особі для її стимулювання діяти в інтересах особи, яка передає його. Дії з передачі і прийому хабара в Україні та інших країнах є протизаконними й підпадають під дію Кримінального кодексу і ряду інших, закріплених законодавчо, засад іноземного права. Іноді хабарем може стати якась незначна послуга чи допомога у вирішенні якогось потрібного питання, а високий рівень використання хабарів у суспільстві називається корупцією.

Корупція — слово латинського походження, що означає псувати, завдавати шкоди, руйнувати, викривляти, фальсифікувати, а в найуживанішому варіанті — використання особою повноважень, наданих їй державою, з метою власного збагачення або на користь третіх осіб. Найбільш поширеним визначенням корупції є використання державної влади з корисливою метою.

У працях групи дослідників під керівництвом І. О. Ревак, запропоновано таке визначення корупції: “Корупція — це використання службового становища посадовими особами для надання за винагороду різного роду матеріальних благ, пільг, послуг або інших переваг” [6, 7], яке враховує основні аспекти явища і видається досить вдалим.

Близькою до корупції або ж похідним явищем є тіньова економіка. Визначення, що наведено в українській Вікіпедії: “Тіньова економіка (англ. *Black economy, Ghost economy, Shadow economy*) — господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком та контролем, а тому не відображається в офіційній статистиці” [18], також не викликає заперечень.

Вочевидь, цей “симбіоз” хабарництва, корупції та тіньової економіки не лише гальмує економічні, політичні та соціальні перетворення, а й спотворює громадські відносини, що складаються в різних сферах соціального життя, та й у сферах функціонування органів публічної влади та державного управлін-

ня. Хабарництво, корупція, тіньова економіка за своєю сутністю є вкрай суспільно небезпечними явищами, які не тільки шкодять правовому функціонуванню держави, а й підривають довіру громадян до правоохоронних органів, судової влади і всієї правової системи держави.

Після проголошення незалежності України у сфері державного управління склалася парадоксальна ситуація: побудову нової держави почали здійснювати за допомогою старого державного апарату, що значною мірою зберігає радянські принципи і підходи роботи державних інститутів, коли служіння суспільству підміняється прислужуванням начальству. Україні, як і більшості інших країн, що утворилися на теренах СРСР, за влучним висловом С. В. Степашина, сьогодні притаманний “дивний симбіоз з демократичної моделі інститутів влади і сталінської моделі її функціонування” [14, 2].

А чому це так відбувається? Тому що, тривалий час органи державної влади, місцевого самоврядування на території України формувалися з “політичної еліти”, до якої входили представники провладної політичної партії, середні ж та нижчі ланки влади займали ставленики провладної партії. Вибори, метою яких було оновлення влади, фактично поновлення та продовження повноважень тих самих можновладців, з яких деякі займали державні посади з часів існування СРСР. Провладні політичні партії, змінюючи назви та гасла, здебільшого не міняли основний членський склад, тобто до влади приходили ті ж самі особи в різний час від різних політичних структур [13, 23]. Це породжувало і хабарництво, і корупцію, і тіньову економіку, як триєдину загрозу національній безпеці держави.

До факторів правового характеру, що мають форму соціальних передумов корупції, належать: 1) неналежне забезпечення реалізації в діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших інститутів держави та суспільства принципів верховенства права та законності; 2) поширений правовий нігілізм як з боку публічних посадових осіб та службових, так і з боку інших суб’єктів правовідносин, включаючи громадян; 3) відсутність у багатьох випадках передбачених законом можливостей задоволення громадянами своїх життєвих потреб легальним способом; 4) безсистемна, у багатьох випадках науково необґрунтована зміна законодавства, а в деяких, як уже зазначалося, — прийняття законів та інших актів законодавства для задоволення особистого чи корпоративного інтересу [17, 39–40].

М. О. Янковий і М. Ф. Головченко висловились з приводу того, що поширений правовий нігілізм, необґрунтована зміна законодавства, прийняття законів та інших актів законодавства для задоволення особистого чи корпоративного інтересу і таке інше, — це, і не тільки, має форму соціальних передумов корупції. До цього варто додати, що все це перетворює правомірну поведінку громадян у правопорушну. Для виправлення аномальної ситуації законодавець повинен приймати такі закони, які б не суперечили один одному і не давали приводу для його порушення, тобто відповідали соціально значущим вимогам суспільства і сучасності.

Корупція в сучасних умовах є однією з основних загроз економічній безпеці України. Зокрема, загроза є в тому, що корумповані відносини все частіше

витісняють правові, етичні стосунки між людьми, та із аномалії поступово перетворюються у норму поведінки. На міжнародному рівні Україна має репутацію надзвичайно корумпованої країни. За даними дослідження впливової міжнародної організації Transparency International, у 2005 р. Україна в рейтингу корумпованості посідала 107-ме місце із 159 країн, а “індекс сприйняття корупції” становив 2,6 (за методологією дослідження, до країн з небезпечним рівнем поширення корупції належать ті, де значення індексу становить менше ніж 3,0) [6, 7].

В умовах сучасного кризового стану економіки та на шляху держави до європейського співтовариства гостро постає питання щодо протидії тіншовій економіці, яка визнана загрозою національній безпеці країни. Варто констатувати, що з проблемами тіншової економіки стикаються не лише країни, які розвиваються, а й прогресивні, оскільки цей феномен у національних правових та економічних системах досі сприймають неоднозначно. Відмінності тіншової економіки зазначених країн від України пов’язані не лише з формами вияву, а й масштабами та наслідками. Наприклад, Німеччина має досить стабільний за розмірами тіншовий сектор, обсяги якого становлять 13,7 % ВВП. За цим показником слідом за Німеччиною йде Ірландія (12,8 % ВВП). У Великій Британії тіншовий сектор збільшився порівняно з 10,7 % у минулому році до 11 %. В Україні за даними Мінекономрозвитку питома вага тіншового сектору за статистичного підходу досягає 35 %. Наведені обсяги тіншової економіки є незадовільними і становлять загрозу деформації для легальної економіки в Україні.

Поширення тіншової економіки детерміноване іншою загрозою — корупцією, рівень якої нині викликає серйозне занепокоєння. Так, за оцінками рівня корупції, Україна посідає 131 місце зі 176 позицій, попри створення системи антикорупційних інституцій [9, 427–428].

Корупція є вагомою інституціональною загрозою економічній безпеці України. За цим показником Україна станом на 2017 р. посіла найнижчі позиції серед усіх країн – учасниць дослідження ЕУ. Корупція як соціальне явище існує у певних інституціональних межах, в яких економічні, політичні, правові, соціальні процеси впливають на неї, а корупція чинить зворотний вплив на ці сфери.

Таким чином, крива рівня корупції з 2015 по 2017 роки скинула Україну на найнижчі позиції в цьому рейтингу. Це свідчить, що майже все українське суспільство потерпає від ерозії корупцією, і це дуже небезпечна ситуація, яка веде до знищення не лише економіки держави, а й України загалом. Що робити? По-перше, необхідно очистити владу від корумпованих держслужбовців на вищому її рівні, а для цього треба негайно почати роботу антикорупційного суду. По-друге, оновити владні структури молодими незаангажованими кадрами. По-третє, зробити привабливими умови для зарубіжного інвестування в нашу економіку, а це нові, екологічно чисті, технології виробництва, поява нових робочих місць, конкуренція тіншовому бізнесу, посилення економічної і національної безпеки держави.

Україна небезпечною, специфічною та багаторівневою формою в системі інституціональних загроз економіки України є тіньова парадержава. Тіньова парадержава — це утворення макроекономічного рівня державного типу, в якому через високий рівень корупції та тінзації державні послуги та суспільні блага розподіляють за ринковими принципами. У такому утворенні остаточно формуються та ефективно діють корупційні ринки державних послуг і суспільних благ. Тіньова парадержава охоплює ринки: адміністративно-господарських рішень, державних посад, кадрової політики, державних привілеїв, державної освіти та науки, державного захисту прав і свобод громадян, виборчу систему тощо. Інституціональним базисом існування та розвитку тіньової парадержави є високий рівень тіньової економіки та корупції [1, 30].

Масштаб тіньової економіки в Україні сьогодні такий, що існуюча соціально-економічна реальність стійко відтворює систему криміналізованих економічних відносин. Основними складовими цієї системи є: величезна вага тіньового сектору й настільки ж більша роль неформальних і позаправних відносин; майже тотальна корумпованість держапарату; низька роль права й судової системи і її підпорядкованість адміністративному апарату й тіньовому капіталу; утворення кланово-стійких, владно-господарських структур, що мають підтримку в органах державної влади.

Унаслідок виникнення подібних кланів складається: а) блокування конкуренції на фінансових ринках, ринках основних товарних груп і навіть по зовнішній торгівлі; б) формування відповідної олігархії, тобто вузького прошарку людей, які привласнюють пов'язані з клановим монополізмом колосальні доходи, і, як наслідок, зубожіння величезної маси населення; в) деградація бюджетної системи; г) перерозподіл національного доходу на користь паразитичного споживання; д) витік капіталів за кордон [3, 38].

Таке становище у країні необхідно негайно припинити і переглянути питання законності приватизації народного майна незначним прошарком людей, які згрупувались у клани і сформували відповідні олігархії по всіх галузях економіки, водночас підпорядкувавши собі всі силові структури, політику, судову владу і владу взагалі. Що робити? По-перше, націоналізувати все “прихватоване” олігархами народне майно (незаконно приватизовані підприємства, установи та організації) та відродити соціальну справедливість. По-друге, повернути на батьківщину вивезені за кордон незаконно нажиті величезні кошти олігархів. По-третє, повернути вкладникам кошти, які громадяни зберігали в ощадбанках, де гарантом виступала держава. Все це можливо за умови політичної волі керівництва України, приведення законодавства до вимог світового співтовариства і втілення в практику суспільного життя. Це надасть можливість для населення домогтися реальних змін життя на краще.

В економічній сфері до джерел загроз (внутрішніх) в Україні можна віднести: спад виробництва в реальному секторі економіки; втрата економічної самостійності країни і перетворення в сировинний придаток розвинених країн; закріплення технічної та технологічної відсталості країни; витік із країни вільноконвертованої валюти, зростання зовнішньої заборгованості, нестача валютних резервів; кризовий стан паливно-енергетичного комплексу.

су; зростання залежності державних фінансів від зовнішніх ринків капіталу; відсутність фінансових можливостей для структурної перебудови економіки; зростання рівня тіньової економіки; зростання рівня корупції.

Вагомі зовнішні загрози для національної економічної безпеки з'явилися унаслідок непродуманих процесів відкриття економічних кордонів для іноземних товарів і капіталу, що не передбачали захист і розвиток внутрішнього виробництва [10, 147].

Надання Україні статусу країни з ринковою економікою не означає одномоментного входження у “світле ринкове майбутнє” з вирішенням усіх проблем національного господарства перехідного періоду. Одним із дестабілізуючих факторів, що відчутно впливають на вітчизняну економіку, є наявність значного тіньового сектору. Встановлені в Україні податковий тягар та значна кількість обмежень, заборон, перешкод щодо підприємницької діяльності, відсутність чіткої парадигми розвитку приватного сектору та гарантій незворотності економічних реформ, недоторканності приватної власності та приватних капіталів призвели до значного зростання тіньового сектору вітчизняної економіки. Негативну роль у процесах становлення ринку відіграли окремі державні інституції та їхні працівники, що через розгубленість, неорганізованість, бюрократизм, корупцію не змогли стати на позиції захисту суспільних інтересів [11, 19].

Корумпування посадових осіб органів влади та управління, а також правоохоронних органів здійснюється різними способами. Зокрема, представники організованої злочинності встановлюють такі зв'язки з державними чиновниками різних рангів, “беруть їх на утримання”, ніби “скуповують на корені”, вважаючи, що в потрібний момент у відповідній ситуації корумпований представник влади та управління поводитиметься так, як очікують хабародавці. Взаємодія посадових осіб органів влади і управління з лідерами (або членами) організованих злочинних угруповань передбачає різні протиправні форми. Це може бути підкуп (одноразове або багаторазове давання хабарів) посадових осіб для вирішення питань, пов'язаних із легальним або нелегальним “бізнесом” кримінальної групи, залучення (втягування) чиновників у спільний “бізнес”, перетворення державного службовця (або іншої особи) на члена злочинного угруповання з певними правами та обов'язками [16, 35].

Ситуація, що сьогодні склалася у державі в економічній, політичній та соціальній сферах, є вкрай загрозливою не тільки для економіки країни, а й для існування України, як держави взагалі. Досить бути сировинним додатком розвинених країн, постачання їм дешевої робочої сили, контрабанди та вивезення із країни вільноконвертованої валюти.

Президенту, законотворцям (парламенту), міністрам (КМУ) негайно треба зайнятися: дійсною, а не уявною боротьбою з хабарництвом і її похідною — корупцією; детінізацією економіки; корумпованими олігархами, представниками органів влади та державного управління; захистом і розвитком внутрішнього виробництва; розширенням паливно-енергетичного комплексу; захистом прав і свобод громадян і їх суспільних інтересів. Скільки ж можна знущатись над нашою рідною Україною і її власним працьовитим народом?

Тіньова економіка характеризується більшою гнучкістю та динамічністю, ніж легальна. Вона має здатність швидко заповнювати ніші, що виникають в економічному просторі, та створювати додаткові робочі місця. Тіньова економіка насичує ринок товарами і послугами, збільшує доходи частини населення, посилює конкурентну боротьбу, стримуючи на певний час соціальні дестабілізаційні процеси в суспільстві. Проте вирішальним є негативний вплив тіньового сектору на національну економіку. Через існування тіньової економіки зменшуються доходи бюджету, зростає зовнішній і внутрішній борг, збільшується тіньовий капітал, зменшується інвестиційна привабливість держави, втрачаються можливості активної участі в глобалізаційних процесах. Втрати державою своїх регулюючих, контролюючих та інших соціально важливих функцій (унаслідок наявності тіньової економіки) неминуче супроводжуються криміналізацією суспільства та зростанням організованої злочинності [4, 263].

Для сучасної України особливо актуальними є проблеми забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення життєвого рівня населення, що безпосередньо пов'язані з поняттям національної безпеки держави.

В Україні ця проблема почала розроблятися після отримання країною незалежності. Концептуально вона нашла своє відображення у Постанові Верховної Ради України “Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України”, прийнятої Верховною Радою України в 1997 році [12].

Основними законодавчими актами в сфері національної безпеки України є Конституція України [5], Закон України “Про основи національної безпеки України” [2], а також інші закони та підзаконні акти.

Згідно із Законом України “Про основи національної безпеки” категорія “національна безпека” визначається як “захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення та нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у зовнішньополітичній, військовій, державній безпеки, безпеки державного кордону, внутрішньополітичній, економічній, соціальній, гуманітарній, екологічній, інформаційній сферах” [2].

Економічна безпека пов'язана з усіма іншими елементами національної безпеки, тому є особливо важливою щодо вивчення загроз національній економічній безпеці [10, 145].

За умови недосконалості законодавства, непрозорості проведення тендерів з приватизації держмайна та інших тендерів в Україні була успішно проведена “прихватація” підприємств, установ і організацій за безцінь.

За весь період незалежності на очах громадян України відбувалися і часто відбуваються вдалі спроби приватизації промислової, бурштинової, газової, вугільної, лісової, земельної і всієї енергетичної влади і влади як такої взагалі. Якщо цей процес закінчиться вдало для олігархів — Україна не матиме жодних перспектив на щасливе майбутнє для більшості громадян. Протидіяти цьому можна лише об'єднавши справжні державницькі патріотичні сили на

засадах створення антикорупційного суду, який, сподіваємося, буде притягувати винних олігархів та інших високопосадовців до кримінальної відповідальності.

Для зниження рівня тінізації економіки України необхідно: удосконалення законодавчої бази; посилення системи державного контролю за діяльністю на внутрішньому фінансовому ринку, у сфері приватизації, експортно-імпорتنих операцій і торгівлі; усунення доступу кримінальних структур до управління значною частиною виробництва і банків [4, 263].

У сучасному глобалізованому світі одним з дієвих засобів детінізації економічних процесів та повернення до легального обігу виведених з нього активів є фінансові розслідування, які охоплюють комплекси заходів протидії розкраданням державних коштів, кіберзлочинності, виявам корупції, ухиленню від сплати податків, легалізації злочинних доходів, фінансуванню тероризму, торгівлі зброєю, наркотиками, людьми тощо. Масив даних на цей час уже настільки значний, що слідчому чи детективу (і навіть цілим підрозділам) не вдається обробити їх традиційним “паперовим” способом. Вихід вбачається в автоматизації аналітичних процесів, застосуванні спеціальних програмних продуктів пошуку та фіксації доказової інформації, зокрема електронних відображень. Такі програми – головна зброя аналітика XXI ст. Їх уміле використання неможливе без обміну досвідом та напрацювань зарубіжних фахівців [15, 16–17].

Корупція – це небезпечне суспільне явище для будь-якої держави. Метою діяльності представників владних структур, світового співтовариства, міжнародних організацій є встановлення причин та умов розповсюдження корупції, вироблення ефективних і адекватних заходів протидії цьому явищу.

Узагальнення напрацювань вчених і практиків у сфері протидії корупції дає змогу визначити основними умовами ефективної протидії корупції: функціонування на державному рівні спеціалізованого антикорупційного органу; встановлення адміністративної, кримінальної та іншої відповідальності за корупційні правопорушення; механізми залучення інститутів громадянського суспільства до заходів запобігання корупції; впровадження етичних норм для державних службовців у публічній сфері; забезпечення високої заробітної плати державних службовців порівняно з іншими верствами населення; політична воля уряду з проведення відповідних реформ.

Виходячи з особливостей криміногенної обстановки, суспільно-економічних умов існування та розвитку держави, рівня усвідомлення та якості політичної волі й впроваджуваних заходів владою протидія корупції в кожній окремій державі реалізується за такими напрямками: загально-соціальне та спеціально кримінологічне запобігання корупційним виявам; виявлення, попередження, припинення, розслідування і розкриття корупційних правопорушень; відновлення порушених в результаті корупційних правопорушень прав і свобод людини і громадянина, інтересів фізичних та юридичних осіб.

Ефективна протидія корупції є можливою за умови існування та функціонування відповідної системи забезпечення цієї діяльності. Остання включає комплекс узгоджених і взаємопов'язаних заходів кадрового, інформаційно-

аналітичного, науково-методичного, просвітницького, матеріально-технічного та іншого характеру, спрямованих на належну реалізацію стратегічних і тактичних завдань у сфері протидії корупції [7, 219].

Розвиток тіньової економіки посилений хабарництвом і розвинений за допомогою корупції призвів до такої, не існуючої раніше проблеми, як загроза національної (економічної) безпеки країни. Подальший розвиток національної економіки вже не можливий без обліку впливу тіньової економіки, тому що вона впливає на всі процеси, що відбуваються в суспільстві. Реальна ситуація, що склалася в економіці, вимагає негайного реформування її структури при активному впливі в напрямі зменшення частки тіньового сектору економіки.

Економічна криза призвела до різкого зниження життєвого рівня населення, обсягу національного виробництва, з якими постійно зустрічається економіка країни. Це вказує на вкрай неефективну структуру економіки України й змушує суб'єктів підприємницької діяльності функціонувати в тіньовому секторі економіки.

Отже, основною загрозою національної економічної безпеки на сьогодні є тіньова економіка. Саме тіньова економіка призвела до того, що економіка почала рухатися по шляху звуженого відтворення, зниженню її конкурентоспроможності й виробничого потенціалу, а хабарництво і корупція їй всіляко сприяли в цьому.

Проаналізувавши основні загрози національній економічній безпеці, доходимо висновку, що саме зараз хабарництво, корупція та тіньова економіка є триединою головною загрозою, що впливає на всі інші, а це, своєю чергою, повинно зобов'язати владу застосувати більш ефективну національну економічну політику. Це дасть міцне підґрунтя для ефективного визначення пріоритетних напрямів щодо довгострокової стратегії вирішення економічних проблем на національному, регіональному, місцевому і міжнародному рівнях та забезпечення справжнього народовладдя в Україні, покращення якості життя за умов детінізації економіки, мінімізації хабарництва і корупції, припинення "гібридної" війни на Сході України та подолання перманентної національної економічної кризи.

Джерела

---

1. *Варналій З. С.* Конкуренція і підприємництво: монографія. Київ: Знання України, 2015. 463 с.
2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відом. Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 351.
3. *Калмык М. И., Смеян Л. С.* Криминологический анализ экономической преступности в Украине и некоторые прогностические оценки ее развития // Бюл. закон. и юрид. практики Украины. 1994. № 2. С. 38–45.
4. *Конопельський В. Я., Пьохов В. М.* Тіньова економіка як головна загроза економічній безпеці держави // Південноукраїнський правничий часопис: наук. журн. О.: ОДУВС. 2009. № 1. С. 260–264.
5. Конституція України // Відом. Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

6. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / [кер. авт. кол. доц. І. О. Ревак]. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с.
7. Мельник М. І. Корупція — корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): [монографія]. Київ, 2004. 400 с.
8. Мовчан І. В. Тіньова економіка в Україні: причини та умови розвитку // Тіньова економіка: світові тенденції та українські реалії : наук. журн.; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2017. 448 с.
9. Овдієнко М. Ю. Тіньова економіка та корупція як загрози національній безпеці // Тіньова економіка: світові тенденції та українські реалії : наук. журн.; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2017. 448 с.
10. Подмазко О. М. Вплив тіньової економіки на загрози економічній безпеці країни // Економіка: реалії часу: наук. журн. 2014. № 4 (14). С. 142–151.
11. Попович В. М. Тіньова економіка як предмет економічної кримінології. Київ: Правові джерела, 2006. 189 с.
12. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України від 18.07.1995 р. № 532-95-п // Відом. Верховної Ради України. 1997. № 10. С. 149–157.
13. Снісар О. М. Проблеми з довірою до інститутів влади // Актуальні питання протидії корупції: стан, проблеми та перспективи на майбутнє: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Дніпропетровськ, 17 жовт. 2014 р.). Дніпропетровськ: Дніпропетров. держ. ун-т внутр. справ, 2014. С. 23–25.
14. Степешин С. В. Против криминализации России // Рос. юстиция. 2000. № 1. С. 2–3.
15. Черней В. В. Привітання учасників конференції // Тіньова економіка: світові тенденції та українські реалії : наук. журн.; Нац. акад. внутр. справ, Київ, 2017. 448 с.
16. Шелехов А. О. Використання організованими злочинними групами корупційних зв'язків як форма протидії розслідуванню // Південноукр. правничий часоп.: наук. журн. Одеса: ОДУВС. 2009. № 1. С. 34–35.
17. Янковий М. О., Головченко М. Ф. Стан і тенденції розвитку корупції в Україні // Південноукр. правничий часоп.: наук. журн. Одеса: ОДУВС. 2009. № 1. С. 37–40.
18. Тіньова економіка [Електронний ресурс] // Сайт Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тіньова_економіка (дата звернення: 26.03.2018)
19. Хабар [Електронний ресурс] // Сайт Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Хабар> (дата звернення: 26.03.2018)

Пьохов В. М. Хабарництво, корупція та тіньова економіка — триєдина загроза національній безпеці України. У сучасному глобалізованому світі Україна в змозі успішно вирішити питання детінізації економіки, мінімізації хабарництва і корупції, якщо законодавство і практика його застосування будуть відповідати вимогам світової спільноти.

Piohov V. M. Bribery, corruption and the shadow economy are a three-fold threat to Ukraine's national security. In today's globalized world, Ukraine is in a position to successfully solve the problems of the economy's detenization, minimization of bribery and corruption, if the legislation and practice of its application meet the requirements of the world community.

Пехов В. М. Взятничество, коррупция и теневая экономика — триединая угроза национальной безопасности Украины. В современном глобализированном мире Украина в состоянии успешно решить вопросы детенизации экономики, минимизации взяточничества и коррупции, если законодательство и практика его применения будут отвечать требованиям мирового сообщества.

Надійшла 18 квітня 2018 р.